

POMŚCIĆ SIĘ (268) *vb pf*

się (204), się (64).

-o- (24), -ó- (3) *KochPs, KochWz* (2).

inf pomścić się (101). ◇ *fut* 1 sg pomszczę się (15). ◇ 2 sg pomścisz się (6). ◇ 3 sg pomści się (22). ◇ 1 pl pomścim się (3) *BielSat, BudBib, MWilkHist*, pomścimy się (2) *RejJóz, BielSjem*. ◇ 2 pl pomścicie się (2). ◇ 3 pl pomszczą się (2). ◇ *praet* 1 sg m pomściłem się, -m się pomścił (3). *f* -m się pomściła (1). ◇ 2 sg m pomściłeś się, -eś, -ś się pomścił (6). ◇ 3 sg m pomścił się (33). *f* pomściła się (5). ◇ 1 pl m pers pomścilibyśmy się, -chmy się pomścili (2) *RejZwierc, BielSen*, pomściliśmy się (1) *BielSat*, my się pomścili (1) *BielKron*. ◇ 3 pl m pers pomścili się (9). ◇ *imp* 2 sg pomści się (10). ◇ 2 pl pomścicie się (1) *BielKron*, pomści(e)jcie się (1) *Leop*. ◇ 3 pl niechać się pomszczą (1). ◇ *con* 1 sg m bych się pomścił (3). *f* bych się pomściła (3) *BierEz, RejJóz, RejKup*, bym się pomściła (1) *GórnDworz*. ◇ 2 sg m by się pomścił (1) *Leop*. ◇ 3 sg m by się pomścił (22). *f* by się pomściła (2). ◇ 1 pl m pers byśmy się pomścili (2). ◇ 3 pl m pers by się pomścili (4). ◇ *con praet* 3 sg m by się był pomścił (1). ◇ *part praet act* pomściwszy się (2).

Sł stp notuje, *Cn brak, Linde XVI – XVIII w.*

Wziąć odwet, ukarać; ulcisci HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz; (se) vindicare, ultus esse Vulg, PolAnt, Mącz; accipere a. expetere ultionem, facere vindictam, quaerere ultionem, reddere (ultionem) Vulg; addere, cruciare, diiudicare, disperdere, reddere (iudicium), requirere, dare a. facere ultionem, dedere vindictam, iudicare iudicium PolAnt; expiare, exsequi, ardere ad ulciscendum Mącz; ultum ire Modrz (268) : BierEz L; Cirpliwość iest odpuścić w ten czas gdyby sie mógł pomścić. BielŻyw 96; Bo więcż vporne strwożenie [lege: stworzenie] Gdy nie może po mylli mieć Szuka iakoby sie pomścić RejJóz A3v, F8v, H8; Nie sfukay iakoby sie pomścił [!]/ ani pámiętay ná krzywdę kthorás wziął [!] od miełzcánow twoich Leop Lev 19/18, Eccli 5/3; RejFig Bb; RejZwierz 30v; BibRadz Ps 105/30; Cefarz dopiro grozi á my iuz dawno sie pomścili. BielKron 186, 50, 112v, 231v, 322v, 407; Ardet ad ulciscendum animus, Vmysł pała á wolą ma sie pomścić. Mącz 15b; GórnDworz S8v; Iakoż tych wiele znaydziefz co to lekkością zową kiedy sie rázem nie pomści. RejZwierc 80v, 10, 72v, 75v, 76v, 157, Aaa4v; ModrzBaz 60v; KochSz Bv; WerGość 251; GórnRozm B4v; Phil M2; Pomści sie/ proźę/ pomści/ pánie/ Twoiám iest: mój wftyd/ twój wftyd: Ty sie zemści zá mię. GosłCast 64.

pomścić się czego [w tym: czego nad kim (67)] (152), kogo [w tym: kogo nad kim (2)] (5): Luczył mądry ná chytrego/ Latwie się pomścił swoiego. *BierEz* N3, C3v, C4, H, H3, N4, Q, R4; *WróbŻołt* C5; *Symeon á Lewi y inlfy wftapiwlfy wto/ pomścili sie fromoty á zelżywości/ y sfioftry sfwey GliczKsiąż C5v, I; Leop Iudic 20/10; RejZwierz 44; A polię ná was miecz pomfthy/ y pomszczę sie nád wami przymierza [= zgwalcenia przymierza] mego BibRadz Lev 26/25, 1.Reg 25/39, Esth 16/17; OrzRozm D; zá ftołem miedzy pánienkámi fiedząc [posłowie Daryjusowi]/ nie obyczáynie sie z nimi záchowywáli. Alexánder syn krolewłki [...] prośił oycá áby mu dopuścił pomścić sie dworftwem nád nimi tey lekkości pánienek *BielKron* 116v; (*marg*) Bánfi zábit. (–) Węgrzy chcąc sie pomścić (sprawce sfwego/ vderzyli ná Thurki thák filnie iż mufilei vćiekác y ftrzelby odbieźeli *BielKron* 309v; Chćiał sie pomścić Krol nád Pomorzány they zdrády zá rázem *BielKron* 351, 26v [2 r.], 43, 56, 59, 60 (31); Tua scelera dii immortales in nostros milites expiaverunt, Twoyich złych vcinków Pan Bóg*

fię pomścił nád nálezmi ludźmi. *Mqcz* 301d, 501a; *RejPos* 74v; *BielSat* Cv, Hv; Jam się dziś myślił pomścić zelżywości swoj(ej) Nad bezecnym Parisem *KochMon* 32; *PaprpPan* Ff3, Hh4v; *ModrzBaz* 105; *SkarŻyw* 171; *MWilKHist* E4; Witołd zaráz z woylkami poczał się gotować/ Chcąc fię despectu pomścić y szkod powetować *StryjKron* 517, 220, 370 [2 r.], 442, 457, 537, 692; *KochWz* 140; *BielSen* 19, 20; *ArtKanc* Sv; *Paprup* Fv; Bo wzrulfon bárzo/ poštěpki brzydkimi/ Chcąc fię ich pomścić/ w žal dni me obrocił *GrabowSet* G2; *KlonKr* Ev; *GosłCast* 62; [Y pomścił fię zelżywości zakonu/ ták iáko vczyńił Finees Zamremu fynowi Sálomi. *Leop* 1577 1.*Mach* 2/26 (*Linde*)]. Cf *pomścić się czego przez co; czego na kim; Zwroty*.

pomścić się czego przez co [= za pośrednictwem czego] (1): Iákoby miał być ná świecie który tákowy [urząd] przez którybys fię przedfię krzywd fwych pomścić mógł. *CzechRozm* 248.

pomścić się czego na kim (3): *BielKron* 394v; *Mqcz* 85d; A ty/ ô morfka Venus/ chluśni zraz téy pániéy/ A pomści fię wzdychánia/ y moich łzes na niéy. *KochFr* 33.

pomścić się za kogo, za co [= z powodu kogo, czego] (2): Ego te pro istis dictis ulciscar, Ia fię pomłzczę nád tobą zá ty słowá. *Mqcz* 323a; [drudzy zwracają się do Boga] gdy fię fami krzywd fwoich pomścić áni mogą áni vmieią: [...] chcąc áby fię fám Bog zá nie pomścił *CzechEp* 10. Cf [»pomścić się za krzywdę«].

[*pomścić się z kogo* [= nad kim]: Wierz mi zem częšto o tym myśliłá człowiecze/ Iákobym fię pomściła zá twą krzywdę z niego *ProtJałm* 16.]

pomścić się czym (10): Tymci się nędzna [liszka] pomściłá/ Bogu krzywdę poleciłá. *BierEz* H3; *BielKron* 116v; Coedem coede expiare, Iednego mężobóyftwá drugim fię pomścić. *Mqcz* 301d; rádźzeybys wolał áby fię nád tobą tym ogniem ábo tym piorunem zarázem pomścił á nád ciálem twoim/ niźli by ten fád s tobą potym y z dułzą twoią zawięsil przed Bogá Oycá *RejPos* 85v; *BielSat* Hv; Trzeci raz pod Tucholá Száfrániec fortelem/ Pomścił fię wzięcia Zamku nád nieprzyiacielem *StryjKron* 537, 220; Oná/ [...] rádá byłá téy dródze/ którą mogłá fye nád nieprzyiacielem lekkości fwyé pomścić. *KochWz* 140; *BielSen* 19; *Phil* E.

pomścić się nad kim (137), *nad czym* [w tym: żywotne (4)] (8): Kmieć fyná bárzo záłował/ A nád wężem się pomścić chciał *BierEz* L3, C4, H, K2, M, N4, Q4, R4; *OpecŻyw* 83v, 121v, 129v; pan bog będzie fię mcił krzywdy vbogiego/ á pomci fię nad prześladowczami nędźnych. *WróbŻołt* 139/13, L5v, cc6, 82/10 [2 r.]; nie lituy frogiey ręki twoiey A pomci fię nad nami boch my iednak krzywi *RejJóz* P5v; *SeklKat* I4; *RejKup* f6v; Anaktánábus krol wálz [...] pomci fię nád nieprzyiacielmi wálzemi podbijájąc ie wam. *HistAl* A2; *KromRozm I* Bv; *MurzNT* 108v; *LubPs* V3v, hh4; pokázily fię mury iego [Babilonu]/ boć pomftá to Pánfka ieft/ pomścieyćie fię nád nim: iáko ono czyniło/ ták wy też czyniće iemu. *Leop Ier* 50/15; A iefli fię wy nádemną pomściećie/ bárzo rychło odwetuię wam ná głowę wálfę. *Leop Ioel* 3/4, *Iudic* 15/7, 20/10, *Esth* 9/22, *Is* 1/24, *Ier* 9/9, *Ioel* 3/4; *RejZwierz* 44v; Niebierz ná dáremno imieniá páná Bogá twe⁸⁰/ ábowiem Pan pomci fię nád tym/ który ná próżno imię iego bierze. *BibRadz Deut* 5/11, *Gen* 9/5 [2 r.], *Lev* 26/25, *Num* 31/2, 3, *Deut* 18/19 (17); Y což fye mam gniewác ná trupá zdechłego/ nád którym fye pomścić niemogę [!]/ by mi też był naywinniefzy. *OrzRozm* K4v, D; Bog fię pomci nád Rzymem Ieruzálem/ iáko fię iuz pomścił nád Tytułem y Wefpezyanem *BielKron* 464, 20v, 56, 59, 60, 60v (39); *Mqcz* 301d, 323a, 429a; *OrzQuin*

N4v; Iż głos wołający s Sodomy wftąpił do mnie/ iuz wytrwac nie mogę abych fie nie pomścił nád nim. *RejAp* 93, 60, 97; *GórnDworz* Y7; *RejPos* 27, 74v, 85v, 107, 127, 249v; *BielSat* Cv, D; *RejZwierc* 10v, 154v, 192; *KochMon* 32; rádě ich obroć przeciw nim/ y pomści fię nád tym ktorzy [!] fię ftára o náfze złe. *BudBib Esth* 14/10[11], 4.*Reg* 9/7, *Ier* 15/15, 20/10, *Ez* 25/12, *Sap* 18/8, 1.*Mach* 7/9, 15/4; *BiałKaz* K3v; *CzechRozm* 246; *PaprpPan* Hh4v; *ModrzBaz* 105; y ftáneło Słońce y Mieściac afz fię lud pomścił nád nieprzyjacielimi fwoimi. *SkarŻyw* 503; *StryjKron* 122, 220 [2 r.], 370 [2 r.], 457, 537; *KochWz* 140; *BielSjem* 20; Ná wsi kto go [szlachcica] ma kárác? Prává fie nie boi/ Gdy fie lam nád kim pomści/ to zá iego ftoi. *BielRozm* 23; *KochProp* 7; *Paprup* Fv; *Phil* E; *OrzJan* 24; *LatHar* 669; Abowiem grzech ieft flubowac co przeciw woley Bożey/ iáko przyściac kogo zábić/ ábo fię nád nim pomścić. *WujNT* 493, 252; *KlonKr* D3, Ev; *SkarKaz* 242b. Cf *pomścić się nad kim przez kogo*.

pomścić się nad kim przez kogo (1): Dowiedział fie tego Boleflaw: pomścił fie nád Moráwczyki y nád Swátopółkiem známienicie/ przez Hethmaná Zeliłfáwá/ ktory Swáthopługá poráził *BielKron* 350v.

pomścić się nad czym [= z powodu czego] (2): A nie mowić tu Pan twoy/ iz cie iuz wnet potłoczę á pomfzczę fie nád thą nędzą twoią. *RejPos* 193, 85v.

pomścić się za kim (1): Pomści fie zá fyny Izráelfkimi nád Mádyánitámi/ á potym do ludu twego przyłączon będziefz. *BibRadz Num* 31/2.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Prułowie chcąc fie pomścić co im vczynił Wituł/ wtárgnęli do Litwy/ wzyęli trzy zamki Litewłkie *BielKron* 382.

W przeciwstawieniach: »pocieszyć, ratować, wydrpieć ... pomścić się« (3): [*Pan Bóg*] wiele może wyćirpieć człówiekowi nędznemu/ á nie wneht fie pomścić nád nędzą iego/ á długo czeka vznánia y náwrocenia iego *RejPos* 85v; Pátrzayże iáko wnet Pan Bog znalazł prętką drogę ráthowác wiernych fwoich/ á pomścić fie nád niewiernemi fwemi *RejPos* 127; Pátrz iáko tho Pan Bog vmie fmetne pociefzyć/ á nad złościwym fie pomścić *RejZwierc* 154v.

W charakterystycznych połączeniach: *pomścić się bluźnierstwa, despektu, figłow, grzechu (grzechow)* (2), *lekkości* (8), *łotrostwa, okrutności (okrucieństwa)* (5), *pohańbienia, pojmania, porážki, brzydkich postępkow, zgwałconej przysięgi, ran, sromoty, swojego [w funkcji sb], szkody* (4), *(złych) uczynkow* (2), *więzienia, wtarczki, wzięcia zamku, zburzenia* (2), *zdrady, zelżywości* (3), *złości, żalości; pomścić się Achillesa, braciej, Jeruzalem, ojca, pana, sprawce swego; pomścić się nad bluźnierzmi, nad złym człówiekiem, nad nieposłusznemi, nad nieprzyjacielem (nieprzyjacielimi, nieprzyjacioły, nieprzyjaciołmi)* (16), *nad niewiernymi, nad prześladowcami (prześladownikami)* (2), *nad sprzeciwniki* (3), *nad złoczyńcą, nad złościwym (nad złośnikiem)* (2); *pomścić się dworstwem, fortelem* (2), *mężobojstwem, ogniem, piorunem, poborem* (2), *radą; pomścić się bez gniewu* (2), *dosyć* (2), *jako tako, mocą [= bardzo], pomiernie, prędko, rozmyślnie [= rozumnie], słusznie, spolną ręką, zarazem* (2), *znacznie* (2), *znamienicie* (2).

Zwroty: »do gardł i majętności [= do utraty życia i majątku] pomścić się« (1): Ale gdy ná pofelstwą Troiani niedbáli/ vczyniwłzy fyem fpolny Greckie kfiążętá/ przyfięgli fie do gardł y máiętności fwoich pomścić fie tego nád Troiany *BielKron* 56.

»pomścić się krwie (a. rozlania krwie), śmierci, mężobojstwa, żywota« = *requirere a. ulcisci sanguinem, vindicare vindictam sanguinis, requirere animam PolAnt; caedem expiare Mącz; vindicare sanguinem Vulg* [szyk zmienny] (15:10:1:1): Na zaiutrz przijechał Torifmund lin krola Teodorika, chcąc sie pomścić otczowej śmierci [*ultum iri cupiens necem genitoris*] *MiechGlab* 54; *BibRadz Gen* 9/5 [2 r.]; Cefarz Henrik chcąc sie pomścić Petrowey śmierci nád Węgry/ zebrał woysko ciągnął do Węgier *BielKron* 300v, 125, 297v, [332²], 371, 398, 427v; *Mącz* 301d; Czemu wždy miły Pánie/ [...] nie ładzifz á nie pomścifz sie náfzey krwie nád tymi kthorzy miefzkáią ná zyemi [*non vindicans sanguinem nostrum de iis Vulg Apoc* 6/10]? *RejAp* 60 [przekład tego samego tekstu *RejPos* 6], 126v, 156; *GórnDworz* Y6, Y6v; *RejPos* 6, 27; *BudBib* 4.Reg 9/7, 1.Mach 9/42; Pomścił sie pan ípráwiedliwy Krwie niewinnéy rozlania *KochPs* 13; *StryjKron* 36, 122; myśliá o tym/ iákoby sie niewinnéy krwie mężá íwégo pomścić moglá. *KochWz* 139; *GórnTroas* 46; *WujNT Apoc* 19/2; *SkarKaz* 313b.

»pomścić się krzywd(y), [za krzywdę]« = *iniurias ulcisci Mącz, JanStat; expiare a. exsequi iniurias, vindicare se Mącz* [szyk zmienny] (51): Iużci mam ná Pánią drogę/ A íwych sie krzywd pomścić mogę *BierEz* C3, K2; *OpecŻyw* 83v, 121v, 129v; *RejPs* 139; *RejJóz* H6; A yużeścye ye [*poddanych*] ták wćifnęli y vdręczyli [...] iż muśi sie Bog nád wámi/ zá ich wzdychánim y płáczem/ ich krzywdy pomścić. *KromRozm I* Bv; *LubPs* C3, S5v marg, V3v marg; *RejZwierz* 44v; Niech miedzy wámi sie zgothuią mężowie ku bitwie/ áby wtárgnęli do Mádyánitow/ á iżby sie nád nimi pomścili krzywdy Páńfkiey [*ut dent ultionem Domini in Midian*]. *BibRadz Num* 31/3; Dofycieś sie pomścił Márcy íynu moy nád Rzymiány krzywdy fwoiey *BielKron* 109v, 199, 303, 395v, 411; Expiare iniurias legatorum, Pomścić sie krzywdy íwych posłów/ Albo nágródzić krzywdy ym wyrządzone. *Mącz* 301d; Nostram vicem ultus est ipse per sese, Pomścił sie náfzey krzywdy íam przes sie. *Mącz* 493b, 85d, 385c, 501a; *OrzQuin* N4v; *RejAp* 94, 126v; *GórnDworz* Q6v; *RejPos* 26v, 102; bez wzrúfzenia iádowitego gniewu może sie poćiwy człek pomiernie á rozmyflnie krzywdy íwey pomścić/ tákże y krzywdy przyacielfkiey *RejZwierc* 76v, 2, 27, 101v, 140; *HistHel* D; *BialKaz* K3v; *CzechRozm* 237v, 248; *ModrzBaz* 108v; *SkarŻyw* 324; *CzechEp* 10, 18, 26; Zacni królowie Polfcy/ [...] Nieprzyjaciele główné mieczem okrócili/ Y krzywd íwoich nád niémi znácznie sie pomścili. *KochProp* 7; *LatHar* 669; A widząc [*Mojżesz*] niektorego vkrzywdzonego/ obronił go y pomścił sie krzywdy onego vtrapionego [*vindicavit illum et fecit ultionem ei, qui iniuriam sustinebat*] *WujNT Act* 7/24, s. 233; *SarnStat* 118; Nie opárł sie Krol nieprzyiázný nigdy, Choć mocą chciál sie pomścić íwoiey krzywdy. *KlonKr* Av, D3; *KlonWor* 10; [Wierz mi zem częłto o tym myśliá człowiecze/ Iákobym sie pomściłá zá twą krzywdę z niego *ProtJalm* 16].

»srodze się pomścić« (2): *RejPos* 26v; Támżec sie oni írodze pomścili krwie brátá íwego [*Et vindicaverunt vindictam sanguinis fratris sui*]/ y wrocili sie do brzegu Iordanu. *BudBib* 1.Mach 9/42.

[Przen: Powetować sobie [czego]: á iuż nocą do gołpody przyfzedł: w tey miał wczefność tákową/ że sie głodu pierwżzego pomścił *HistFort* M7v.]

Synonim: powetować.

Formacje współrdzenne cf MŚCIĆ.

Cf **POMSzczenie**

